

Latvijas Lauksaimniecības universitātes
Veterinārmedicīnas atbalsta fonds

SIKSPĀRŅU SUGU MONITORINGS

Līguma LVĢMA2005/11

GALA ATSKAITE

DARBU NODEVA

Darba vadītājs: _____ /G. Pētersons/

DARBU PIENĒMA

Latvijas Vides aģentūras

Monitoringa koordinācijas daļas vadītājs: _____ / _____ /

Monitoringa koordinācijas daļas ekoloģis: _____ / _____ /

Jelgava

2006

SATURS

SATURS	2
ANOTĀCIJA	3
ANNOTATION	3
IZPILDĪTĀJU SARAKSTS	4
DARBA MĒRĶIS UN UZDEVUMI	5
METODIKA	6
1. Uzskaites dīķu naktssikspārņu vasaras kolonijās	6
2. Migrējošo sikspārņu uzskaitē Papes ornitoloģiskajā stacijā	7
3. Ziemujošo sikspārņu uzskaitē alās, lielajos pagrābos un fortifikāciju būvēs	7
REZULTĀTI UN TO ANALĪZE	8
1. Dīķu naktssikspārņu uzskaitē vasaras kolonijās	8
2. Migrējošo sikspārņu uzskaitē Papes ornitoloģiskajā stacijā	9
3. Ziemujošo sikspārņu uzskaitē alās, lielajos pagrābos un fortifikāciju būvēs	13
3.1. Ūdeņu naktssikspārnis	14
3.2. Dīķu naktssikspārnis	15
3.3. Ziemeļu sikspārnis	16
3.4. Garausainais sikspārnis	16
SECINĀJUMI	17
1. Uzskaitē dīķu naktssikspārņu vasaras kolonijās	17
2. Migrējošo sikspārņu uzskaitē Papes ornitoloģiskajā stacijā	17
3. Ziemujošo sikspārņu uzskaitē alās, lielajos pagrābos un fortifikāciju būvēs	18
4. Sikspārņu monitorings kopumā	18

ANOTĀCIJA

Projekts „Sikspārņu sugu monitorings” realizēts 2005. un 2006. gadā kā Bioloģiskās daudzveidības monitoringa daļas apakšprogramma. Projekta mērķis bija sikspārņu sugu populāciju lielumu raksturojošu datu ievākšana. Darbā tika izmantotas trīs uzskaišu metodes, kas aptvēra dažādus dzīvnieku bioloģiskā gada cikla posmus: dīķu naktssikspārņu uzskaitē vasaras kolonijās, migrējošo sikspārņu uzskaitē Papes ornitoloģiskajā stacijā un ziemojošo sikspārņu uzskaitē.

Dīķu naktssikspārni 2005. gada jūnijā konstatēti 11 no 13 apsekotajām koloniju mītnēm ēkās. Kopā vakara izlidojumu laikā uzskaitītas 478 šīs sugas mātītes.

No 10. augusta līdz 9. septembrim veikta sikspārņu migrācijas fenoloģijas un intensitātes reģistrēšana ar ultraskaņas detektoru palīdzību Papes ornitoloģiskajā stacijā. *Pipistrellus* ģints sikspārņiem atzīmēts viens migrācijas maksimuma periods no 19. augusta līdz 26. augustam. Kopējais reģistrēto pārlidojumu skaits bija trešais lielākais 13 monitoringa gadu laikā. Iegūti dati par Natūza sikspārņa migrācijas intensitāti.

Alās, fortifikāciju būvēs un lielajos pagrabos ziemojošo sikspārņu uzskaites veiktas no 2005. gada 3. decembra līdz 2006. gada 27. februārim. 137 mītnēs dažādos Latvijas reģionos kopā uzskaitīti 1978 īpatņi no 7 sugām. Ap 43% no uzskaitītajiem sikspārņiem ziemoja Daugavpils cietoksnī (n=845).

Darbā izteikti vairāki priekšlikumi sikspārņu monitoringa programmas attīstībai.

ANNOTATION

The project „Monitoring of bat species” was carried out in 2005 and 2006 as a subprogramme of the programme „Monitoring of biodiversity”. The aim of the project was the collection of parameters of the population size of bat species. Different periods of the yearly biological cycle of bats were covered by means of three monitoring methods: counts of the pond bats in the summer colonies, counts of migrating bats at the Ornithological station Pape and counts of bats at hibernation sites.

The pond bats were found during June 2005 roosting in 13 buildings of 15ones, which were checked. Totally 478 females of this species were counted during the evening emergency.

The phenology and intensity of autumn migration were studied between 10 August and 9 September at the Ornithological station Pape using ultrasound detectors. One peak period of migration between 19 August and 26 August was registered in *Pipistrellus* sp. Data on the intensity of migration of the *Nathusius' pipistrelle* were collected.

The counts in caves, fortifications and large cellars were carried out in 137 roosts between 3 December 2005 and 27 February 2006. Totally 1978 individuals representing seven species were counted. About 43% of bats were found in the fortress Daugavpils (n=845).

Several proposals on the further development of Bat monitoring programme are proposed in this work.

IZPILDĪTĀJU SARAKSTS

Katras sikspārņu sugu monitoringa sadaļas izpildi nodrošināja koordinators, kura uzdevums bija apzināt un iesaistīt darbā kvalificētus izpildītājus, veikt darbu kalendāro plānošanu, ievākt un apkopot datus. Darba vietas norādītas dalībniekiem, kuri strādā zinātniskās vai ar dabas aizsardzību saistītās iestādēs.

Sikspārņu uzskaitē dīķu naktssikspārņu kolonijās

Koordinators: Gunārs Pētersons (LLU)

Izpildītāji: Alda Pupila (TDR), Viesturs Vintulis (ĶNP), Jurgis Šuba, Digna Vietniece (LU Bioloģijas fakultāte), Ainis Platais, Kaspars Jansons, Guna Duba.

Migrējošo sikspārņu uzskaitē Papes ornitoloģiskajā stacijā

Koordinators: Gunārs Pētersons (LLU)

Izpildītāji: Alda Pupila (TDR), Viesturs Vintulis (ĶNP).

Ziemojošo sikspārņu uzskaitē alās, lielajos pagrābos un fortifikāciju būvēs

Koordinators: Viesturs Vintulis (ĶNP)

Izpildītāji: Gunārs Pētersons (LLU), Alda Pupila (TDR), Ineta Kalniņa, Jurgis Šuba (abi - LU Bioloģijas fakultāte), Ilze Čakare (GNP), Ainis Platais.

Līdzdalībnieki: Normunds Kukārs, Valdis Pilāts, Uldis Saulītis, (visi GNP), Īrisa Šmite (ZBR), Dagnis Mukāns (VVD), Jānis Šlūke (DAP), Kaspars Jansons, Digna Vietniece (LU Bioloģijas fakultāte), Edmunds Kukārs un Gunita Tālberga.

DARBA MĒRĶIS UN UZDEVUMI

Monitoringa galvenais mērķis ir konstatēt skaita izmaiņas Latvijas sikspārņu sugu populācijās.

Monitoringa uzdevumi uzskaišu gadam:

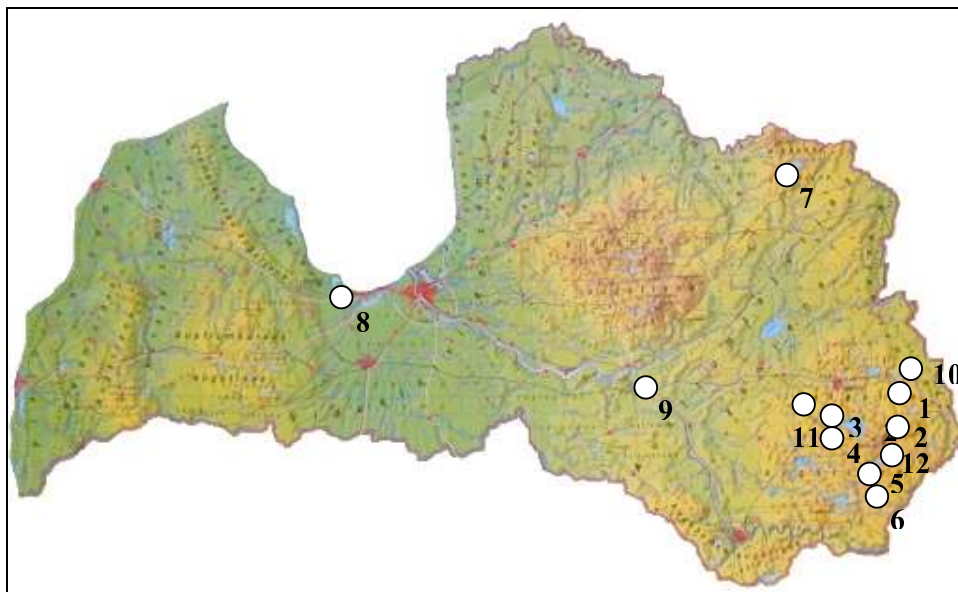
1. veikt sikspārņu uzskaites:
 - 1.1. dīķu naktssikspārņu aukļkoloniju mītnēs,
 - 1.2. izvēlētās ziemošanas mītnēs – alās, pagrabos, nocietinājumos visā Latvijas teritorijā,
 - 1.3. Papes ornitoloģiskajā stacijā rudens migrācijas periodā.

METODIKA

Detalizēts Sikspārņu sugu monitoringa metodikas apraksts atrodams šīs apakšprogrammas Rokasgrāmatā. Šajā atskaitē dots tikai īss metožu raksturojums. Dažos gadījumos uzskaišu metodikā veiktas nelielas izmaiņas.

1. Uzskaites dīķu naktssikspārņu vasaras kolonijās

Uzskaitē veikta 13 šīs sugas aukļkolonijās 2005. gada vasarā no 9. jūnija līdz 1. jūlijam. Apsekotas sešas baznīcas Latgalē (Ludzas, Rēzeknes, Krāslavas un Jēkabpils rajonos), kapsētas vārti Alūksnē, baznīca un dzīvojamā ēka Ķemeru Rīgas rajonā (1.1. attēls).

1.1. attēls. Dīķu naktssikspārņu aukļkolonijas, kurās tika veikta uzskaitē 2004. gadā. Apzīmējumi: 1 – Nukšu baznīca, 2 – Stoļerovas baznīca, 3 – Maltas baznīca, 4 – Pušas baznīca un kapliča, 5 – Dagdas baznīca, 6 – Asūnes baznīca, 7 – Alūksnes kapsēta, 8 – baznīca un dzīvojamā ēka Ķemeru, 9 – Jēkabpils baznīca, 10 – Ciblas baznīca, 11 – Prezmas baznīca, 12 – Kaunatas baznīca.

Šajā darbā izmantota sikspārņu monitoringa Rokasgrāmatā un Sikspārņu sugu monitoringa 2004. gada atskaitē aprakstītā metodika. Visās mītnēs tika uzskaitītas pieaugušās mātītes vakara izlidojuma laikā pie ēkām, kuras sikspārņi izmantoja kā dienas mītnes. Sugas noteikšanai parasti tika veikta dzīvnieku kontroles ķeršana vai novērošana ēku bēniņos dienas laikā. Vakara izlidojuma laikā dīķu naktssikspārņi tika atšķirti no citām sugām pēc to salīdzinoši lielajiem izmēriem un smagnējā lidojuma veida. Papildus sugu noteikšanā izmantoti ultraskaņas detektori, kas atviegloja to noteikšanu sliktas redzamības apstākļos. Pie katras koloniju mītnes uzskaiti veica 1-3 novērotāji, atkarībā no izlidošanas vieto skaita un novietojuma. Uzskaites uzsāktas saulrieta laikā un pārtrauktas 10 minūtes pēc pēdējā sikspārņu izlidošanas novērojuma vai arī brīdī, kad tika novērota sikspārņu atgriešanās mītnē.. Uzskaišu dati apkopoti datu bāzē atskaitē pievienotā faila mon_dati_06_siksparn.xls. darba lapā „Kolonijas”.

2. Migrējošo sikspārņu uzskaitē Papes ornitoloģiskajā stacijā

Sikspārņu uzskaitē veikta katru nakti laikā no 2005. gada 10. augusta līdz 9. septembrim. Sikspārņi novēroti ar ultraskaņas detektora Pettersson Elektronik D-200 palīdzību katru nakti četros punktos, kas bija izvietoti dažādā attālumā no jūras krasta. Visos punktos uzskaites veiktas trīs reizes naktī ar divu stundu intervāliem. Visos punktos pārlidojošie sikspārņi tika noteikti līdz ģintij, izdalot trīs grupas – 1) *Nyctalus*, *Vespertilio* vai *Eptesicus*, 2) *Pipistrellus*, 3) *Myotis*. Vienā no četriem punktiem trīs reizes naktī tika veiktas papilduzskaites, kurās atzīmēti tikai Natūza sikspārņi *Pipistrellus nathusii* – masveidīgākā suga novērošanas vietā.

Migrējošo sikspārņu uzskaites rezultāti apkopoti datu bāzē atskaitei pievienotā failā mon_dati_2006_siksparn.xls darba lapā „Pape”.

3. Ziemujošo sikspārņu uzskaitē alās, lielajos pagrabos un fortifikāciju būvēs

Sikspārņu ziemošanas vietas tika apmeklētas laikā no 2005. gada 3. decembra līdz 2006. gada 27. februārim. Pavisam tika apsekotas 82 alas un 52 cilvēka veidotas sikspārņu ziemošanas mītnes (cietokšņi, pagrabi, tuneļi zem tiltiem). No programmā iekļautajām mītnēm tikai daļēji tika apsekoti Alsungas pils pagrabi, jo viens no pagrabiem (t.s. „Policijas pagrabs”) bija slēgts un pagasta padomē neatradās tā atslēga.

Apsekotas arī dažas mītnes, kas sākotnēji nebija programmā iekļautas:

1. Daugavpils cietoksnim apsekots vēl viens priekšpostenis, kas nebija mums zināms iepriekšējos gados. Sikspārņiem piemēroto apstākļu dēļ, ja programma tiktu turpināta, šī mītne būtu arī turpmāk apsekojama.
2. Divi līdz šim nezināmi bunkuri Mangaļsalā..

Katra mītne tika apsekota vienu reizi, atzīmējot tajā ziemujošās sikspārņu sugas un īpatņu skaitu. Sikspārņu sugu monitoringa rokasgrāmatā aprakstītajā uzskaites metodikā izmaiņas nav izdarītas. Ziemojanas vietu izvietojums parādīts 1. att. pielikumā. Uzskaites dati, tai skaitā mītnēs reģistrētā papildinformācija (citu ziemujošo dzīvnieku saraksts, novērotās izmaiņas mītnē, kas varētu nelabvēlīgi ietekmēt sikspārņus), apkopoti datu bāzē atskaitei pievienotajā failā mon_dati_06_siksparn.xls darba lapā „Ziemošana”.

REZULTĀTI UN TO ANALĪZE

1. Dīķu naktssikspārņu uzskaitē vasaras kolonijās

Dīķu naktssikspārņi konstatēti 9 mītnēs (1.1. tabula). Kopējais uzskaitīto dīķu naktssikspārņu skaits bija 478 īpatņi.

1.1. tabula. Sikspārņu uzskaites rezultāti dīķu nakts sikspārņu auklkolonijās vakara izlidojuma laikā 2005. gadā

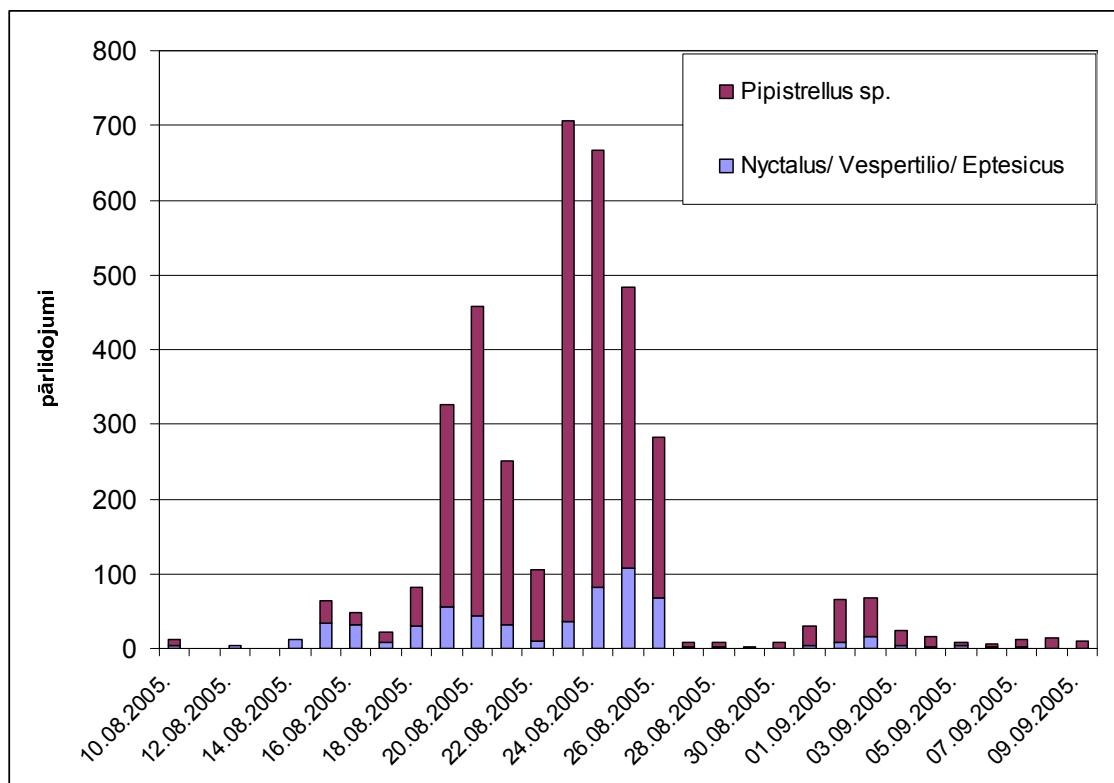
Mītne	Datums	Īpatņu skaits	
		M. dasycneme	P. nathusii
Ņukšu baznīca	09.06.2005	6	
Stoļerovas baznīca	09.06.2005	90	72
Maltas baznīca	11.06.2005	3	0
Pušas baznīca	11.06.2005	0	0
Pušas kapliča	11.06.2005	0	0
Asūnes baznīca	10.06.2005	46	50
Dagdas baznīca	10.06.2005	84	36
Alūksnes kapsētas vārti	01.07.2005	136	
Ķemeru baznīca	13.06.2005	0	0
Ķemeri, dzīv. māja	14.06.2006	35	0
Cīblas baznīca	09.06.2005	24	26
Kaunatas baznīca	10.06.2005	22	140
Prezmas baznīca	11.06.2005	23	43
Jēkabpils baznīca	15.06.2005	9	9
Kopā		478	376

Septiņās dīķu naktssikspārņu koloniju mītnēs tika konstatēti arī Natūza sikspārņi. Ņukšu, Maltas un Jēkabpils baznīcās novērotais nelielais īpatņu skaits, kā arī sikspārņu klātbūtnes nekonstatēšana Pušā un Ķemeru baznīcā visticamāk izskaidrojama ar koloniju pārvietošanos uz citām mītnēm pirms uzskaites. Vairumā gadījumu bagātīgi sikspārņu ekskrementi uz ēku sienām liecināja, ka vēl nesen šajās mītnēs uzturējies ievērojami lielāks skaits sikspārņu. Astonās citās mītnēs pieaugušo mātīšu skaits svārstījās no 22 līdz 136 īpatņiem jeb vidēji 57,5 īpatņi vienā mītnē.

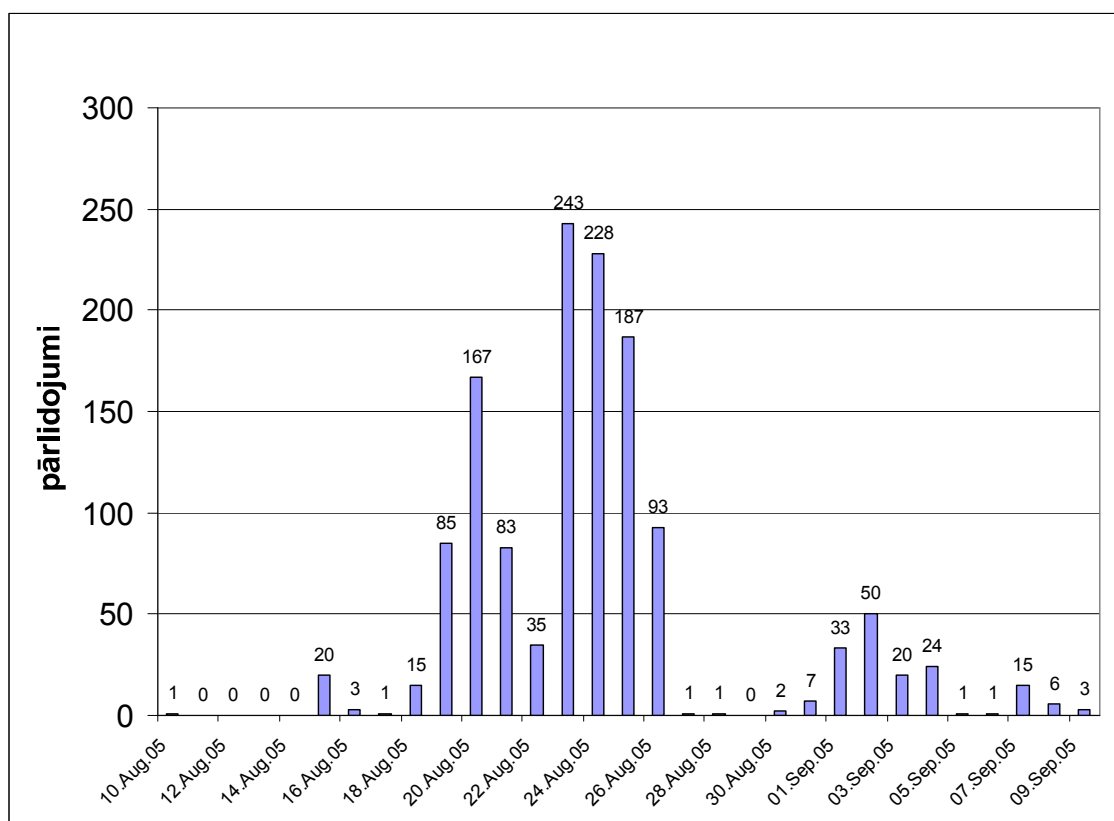
Nevienā no apsekotajām mītnēm nekonstatējām sikspārņiem nelabvēlīgu cilvēka darbību, piemēram, remonta darbus baznīcu bēniņos. Arī Pušā un Ķemeros maz ticams, ka kolonijas pārceļošanu uz jaunu mītni izraisījuši cilvēku traucējumi.

2. Migrējošo sikspārņu uzskaitē Papes ornitoloģiskajā stacijā

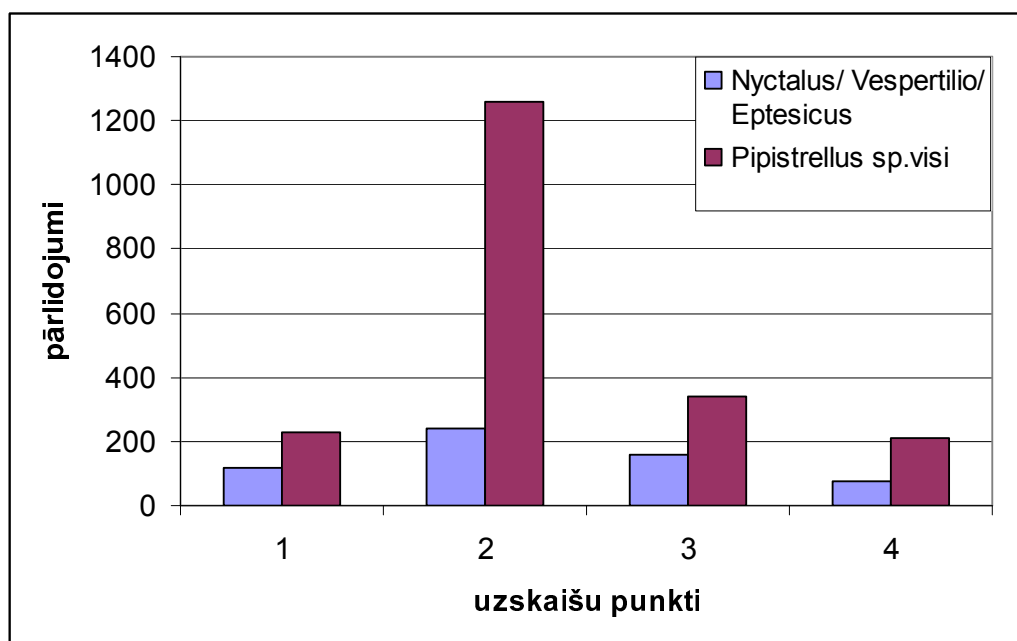
Uzskaitēs konstatēts izteikts migrācijas maksimums *Pipistrellus* ģints sugām un mazākā mērā arī *Nyctalus*, *Vespertilio* un *Eptesicus* ģinšu sugām no 19. augusta līdz 26. augustam, t. i. vienu nedēļu agrāk nekā 2004. gadā. Šajā laikā astoņās naktīs uzskaitīti 2846 jeb 89% no visiem *Pipistrellus* sp. pārlidojumiem šajā sezonā (2.1. attēls). Līdzīga migrācijas fenoloģija novērota Natūza sikspārņu uzskaitēs 2. novērošanas punktā – attiecīgi 1121 jeb 85% no visiem šajā punktā sezonā uzskaitītajiem pārlidojumiem (2.2. attēls). Pārējām sugām nav novērota masveidīga migrācija un to novērojumi izlīdzinās salīdzinoši vienmērīgi visā sezonas garumā.

2.1 attēls. *Nyctalus/Vespertilio/Eptesicus* un *Pipistrellus* ģinšu sikspārņu pārlidojumu skaits Papes ornitoloģiskās stacijas apkārtnē 2005. gada 10. augustā – 9. septembrī pēc uzskaitēm četros novērošanas punktos ar ultraskaņas detektoru palīdzību.

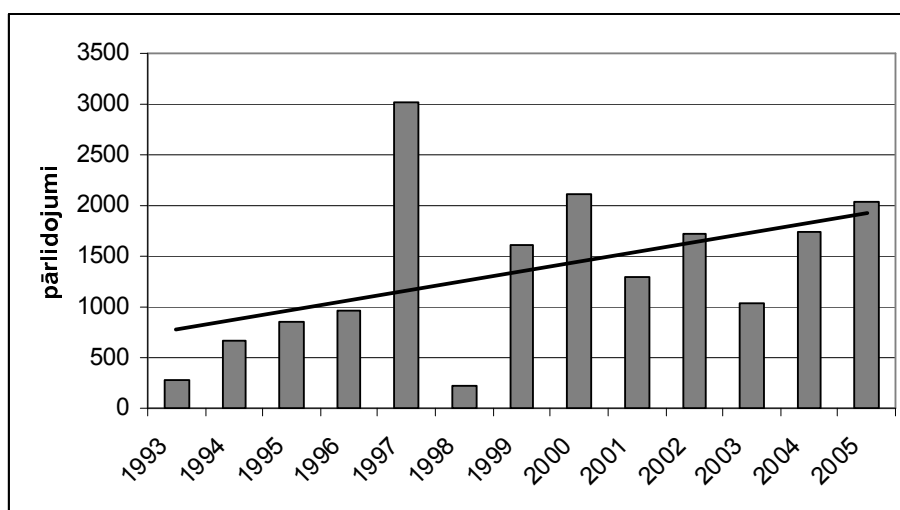
2.2. attēls. Natūza sikspārņu pārļidojumu skaits Papes ornitoloģiskās stacijas apkārtnē 2005. gada 10. augustā – 9. septembrī pēc uzskaitēm vienā novērošanas punktā ar ultraskaņas detektoru palīdzību.

2.3. attēls. Papes ornitoloģiskās stacijas apkārtnē 2005. gada 10. augustā – 9. septembrī uzskaitīto *Nyctalus/ Vespertilio/ Eptesicus* un *Pipistrellus* ģinšu sikspārņu pārļidojumu skaita sadalījums pa četriem novērošanas punktiem.

Gan izmēros lielajām *Nyctalus*, *Vespertilio* un *Eptesicus* ģinšu sugām, gan mazajiem *Pipistrellus* ģints sikspārņiem rudens migrācijas laikā novērota to koncentrēšanās 2. uzskaišu punktā kāpā un mazāka aktivitāte pašā jūras krastā (1. punkts) un tālāk iekšzemē 3. un 4. novērošanas punktos (2.3. attēls).

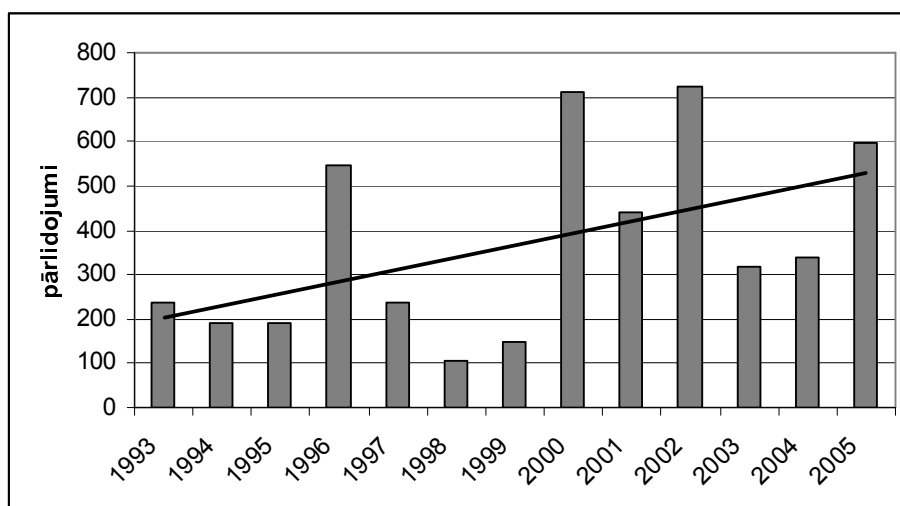
Šajā migrācijas sezonā uzskaitīto *Pipistrellus* ģinšu sikspārņu pārlidojumu skaits ir trešais labākais rādītājs 13 monitoringa sezonu laikā (2.4. attēls). Joprojām saglabājas pozitīva skaita attīstības tendence šīs ģints sugām. Sikspārņi migrācijas aktivitātei šajā sezonā novērota cieša saistība ar meteoroloģiskajiem apstākļiem. Lielā skaitā tie lidoja naktīs ar lēnu iekšzemes vēju. Pirmā izteiktā migrācija novērota 19. augustā, kad ilgāku laiku valdošos stipros jūras vējus nomainīja lēni pretēja virziena vēji no iekšzemes. Intensīva migrācija turpinājās turpmākajās naktīs līdz pat 26. augustam, kad atkal sāka pūst stiprs jūras vējš. Labvēlīgi meteoroloģiskie apstākļi atzīmēti arī no 1. līdz 4. septembrim, kad novērots otrs, bet ievērojami mazāks migrācijas maksimums.

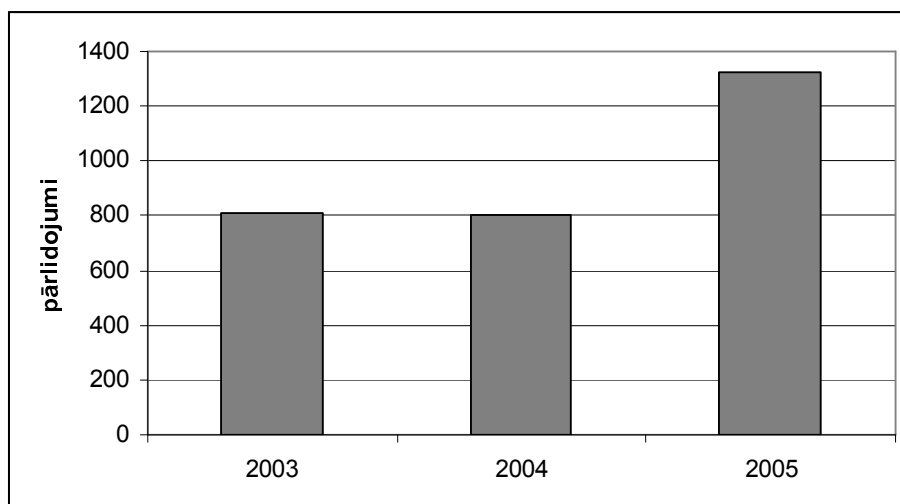
2.4. attēls. *Pipistrellus* ģints sikspārņu pārlidojumu skaita dinamika rudens migrācijas laikā Papes ornitoloģiskās stacijas apkārtnē 1993.-2005. gados pēc uzskaitēm četros novērošanas punktos ar ultraskaņas detektoru palīdzību.

Nyctalus, *Vespertilio* un *Eptesicus* ģinšu sikspārņiem tāpat kā *Pipistrellus* ģints sikspārņiem atzīmēta trešā labākā migrācijas sezona pēdējo 13 gadu laikā. (2.5. attēls). Kaut arī šo sugu migrācijas intensitāte kopumā bija daudz mazāka nekā *Pipistrellus* ģintij, arī tām novērota līdzīga atkarība no meteoroloģiskajiem apstākļiem.

2005. gads bija trešais gads, kad veicām precīzu Natūza sikspārņu monitoringu, atzīmējot tikai šīs sugas sikspārņus vienā no uzskaišu punktiem. Šīs uzskaites liecina, ka Natūza sikspārņi šajā sezonā migrējuši lielākā skaitā nekā abās iepriekšējās sezonās. Jāņem vērā arī to, ka 2003. gadā uzskaites notika līdz 14. septembrim, tas ir piecas naktis ilgāk nekā 2004. un 2005. gados

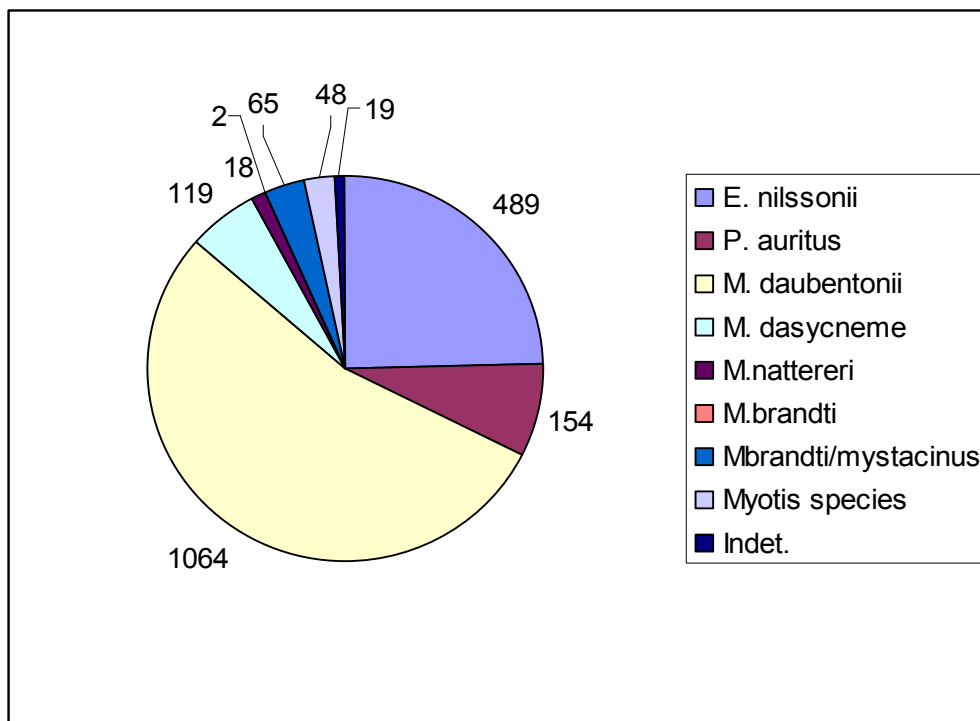
2.5. attēls. *Nyctalus/Vespertilio/Eptesicus* ģinšu sikspārņu pārlidojumu skaita dinamika rudens migrācijas laikā Papes ornitoloģiskās stacijas apkārtnē 1993.-2005. gados pēc uzskaitēm četros novērošanas punktos ar ultraskaņas detektoru palīdzību

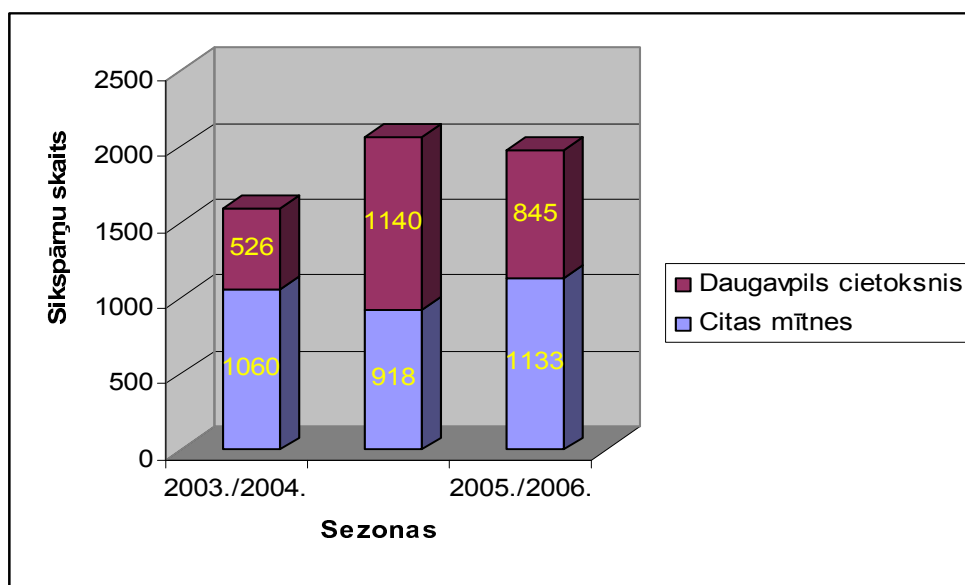
2.6. attēls *Pipistrellus nathusii* pārlidojumu skaits rudens migrācijas laikā Papes ornitoloģiskās stacijas apkārtnē 2003. – 2005. gados pēc uzskaitēm vienā novērošanas punktā ar ultraskaņas detektora palīdzību

3. Ziemejošo sikspārņu uzskaitē alās, lielajos pagrabos un fortifikāciju būvēs

Pavisam apsektotajās mītnēs uzskaitīti 1978 sikspārņi no septiņām sugām (3.1. attēls). Četras biežāk novērotās sugas kopā sastādīja 93% no visiem ziemojošajiem sikspārņiem, attiecīgi ūdeņu naktssikspārnis *Myotis daubentonii* 54%, ziemeļu sikspārnis *Eptesicus nilssonii* 25%, diķu naktssikspārnis *Myotis dasycneme* 6% un garausainais sikspārnis *Plecotus auritus* 8%. Šo sugu dati arī izmantoti tālākajā analīzē. Tā kā ziemojošo sikspārņu monitoringā ūdeņu un diķu naktssikspārņu skaitu būtiski nosaka uzskaites rezultāti Daugavpils cietoksni, kur tiek uzskaitīta apmēram puse no Latvijā ziemojošajiem sikspārņiem (3.2. attēls), salīdzinot uzskaitīto īpatņu skaitu, atsevišķi tika apkopoti dati par Daugavpils cietoksni un atsevišķi – par visām pārējām mītnēm.

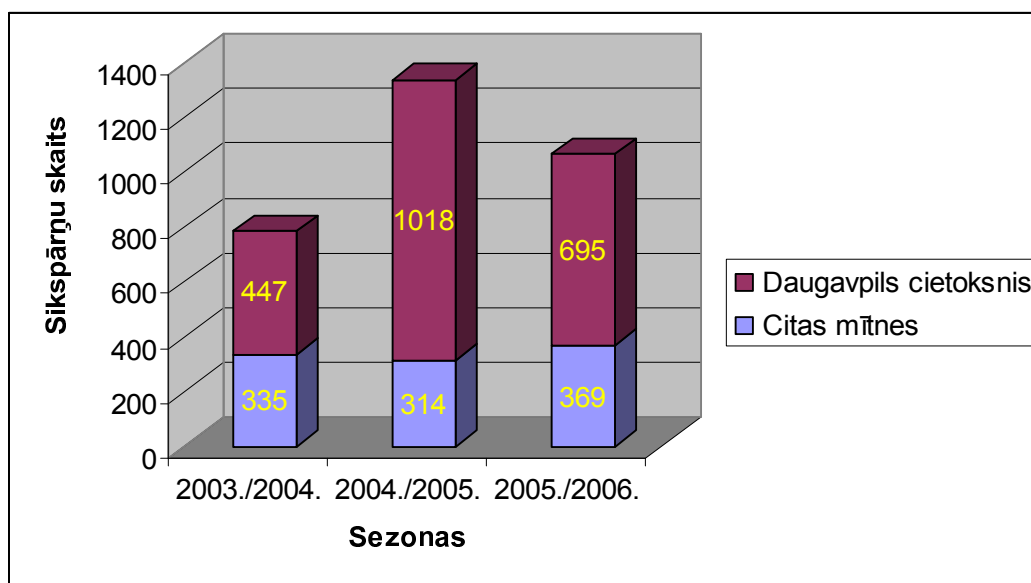
3.1. attēls. Alās, lielajos pagrabos un fortifikāciju būvēs (n=134) 2005./2006. gada ziemā uzskaitīto ziemojošo sikspārņu skaita sadalījums pa sugām.

3.2. attēls. Ziemujošo sikspārņu skaits Daugavpils cietoksnī un pārējās ziemošanas vietās 2003./04., 2004./05. un 2005./06. gadu sezonās.

3.1. Ūdeņu naktssikspārnis

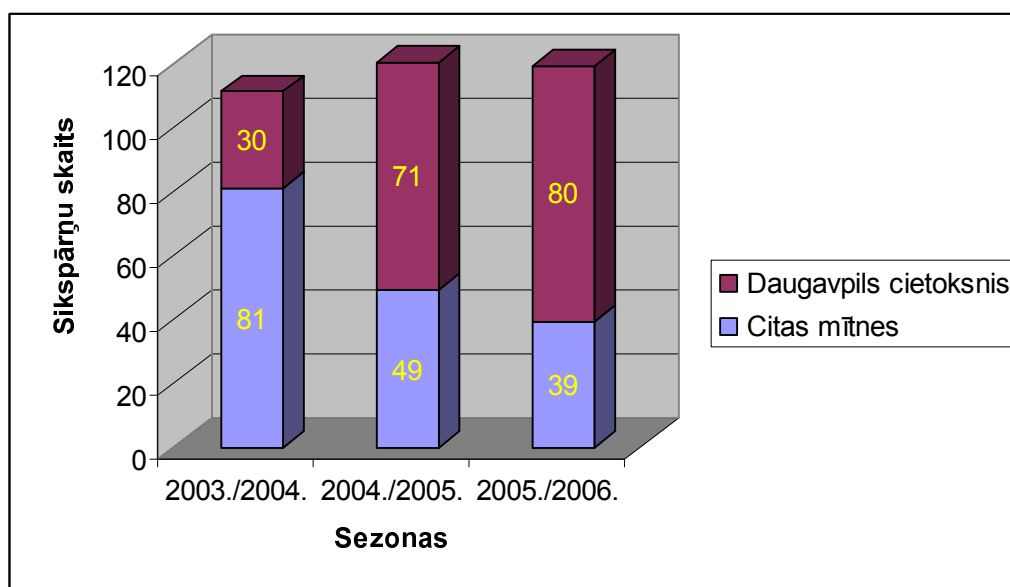
Kaut gan 2005./06. g. ziemā vērojama skaita samazināšanās Daugavpils cietoksnī (3.3. attēls), pārējās mītnēs šīs sugas skaits ir stabils vai pat nedaudz palielinās. Skaita kritums Daugavpils cietoksnī (76% no visiem šīs sugas ziemotājiem 2004./05. g sezonā – 65% no visiem šīs sugas ziemotājiem 2005./06. g. sezonā) šogad izskaidrojams ar bargajiem ziemas apstākļiem, kā rezultātā daļa cietoksnī atrodamo mītnu tika izsalušas un sikspārņi pārvietojās uz dziļākām, no sala pasargātām plaisām, kur tos nav iespējams izskaitīt. Cietoksnī tika konstatēts arī ievērojams skaits apsалуšu (ar sala rētām) sikspārņu, kā arī vairāki nosaluši dzīvnieki. Citās mītnēs tieša sala ietekme uz ziemujošajiem dzīvniekiem netika konstatēta.

3.3. attēls. Ziemujošo ūdeņu naktssikspārņu skaits Daugavpils cietoksnī un pārējās ziemošanas vietās 2003./04., 2004./05. un 2005./06. gadu sezonās.

3.2. Dīķu naktssikspārnis

Līdzīgi kā 2004./05.g. sezonā, lielākā daļa konstatēto dīķu naktssikspārņu uzskaitīti Daugavpils cietoksnī. Tomēr, atšķirībā no ūdeņu naktssikspārņa, šai sugai nav manāms skaita kritums cietoksnī, bet pat neliels pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (3.4. attēls). Iemesls tam varētu būt šīs sugas mikroslēptuvju izvēle – dīķa naktssikspārņi neatkarīgi no ziemas barguma cietoksnī parasti tiek atrasti siltākajās vietās, no sala pasargātās plaisās. Citās mītnēs dīķu naktssikspārņu skaits ir turpinājis samazināties. Otrajā šīs sugas nozīmīgākajā ziemošanas vietā – Kazugravas dolomīta alās (GNP) 2005./06. gadā konstatēts mazākais šīs sugas indivīdu skaits kopš 1985. gada. Iemesli šādam skaita kritumam var būt dažādi – gan apmeklētāju ietekme, gan rudenī veikto sikspārņu pētījumu iespaids (mazāk ticams), gan arī novērotā plēsēju (kaķa?) ietekme uz alā ielidojošajiem sikspārņiem rudenī. Ārpus Daugavpils cietokšņa un Kazugravas suga atrasta vēl tikai 12 mītnēs, kur visur ziemoja 1 – 3 indivīdi.

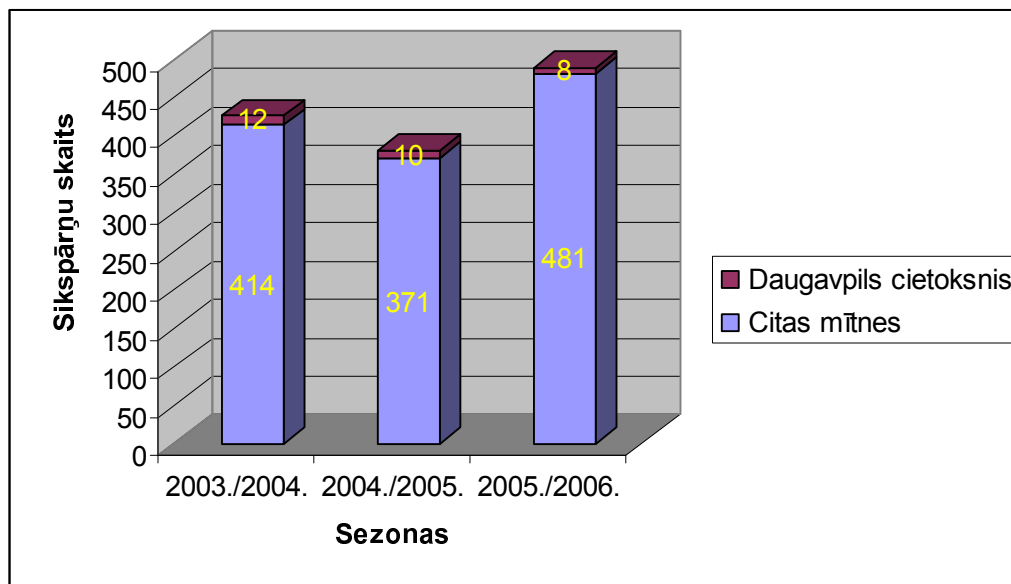

3.4. attēls. Ziemejošo dīķu naktssikspārņu skaits Daugavpils cietoksnī un pārējās ziemošanas vietās 2003./04., 2004./05. un 2005./06. gadu sezonās.

3.3. Ziemeļu sikspārnis

Ziemeļu sikspārnis šajā ziemā atrasts pavisam 88 mītnēs. Daugavpils cietoksnī, kur šīs sugas īpatsvars ir niecīgs, tās skaits ir līdzīgs visās ziemas sezonās ar nelielu tendenci samazināties. Pārējās mītnēs ziemojošo šīs sugas īpatņu skaits ir ievērojami pieaudzis salīdzinājumā ar iepriekšējām ziemām (3.5. attēls).

Kā iespējams iemesls skaita pieaugumam ir krietni bargākās ziemas temperatūras ietekme. Ziemeļu sikspārnis, kurš siltākās ziemās ir spējīgs ziemot pat virszemes mītnēs ievērojami zemās temperatūrās (pat zemākās par 0°C), šajā ziemā tomēr bija spiests apmesties no sala vairāk pasargātās mītnēs. Tomēr nevar izslēgt arī vāji izteiktu kopēju sugas skaita pieauguma tendenci, kas parādās analizējot datus par >10 gadus apsekotām mītnēm.

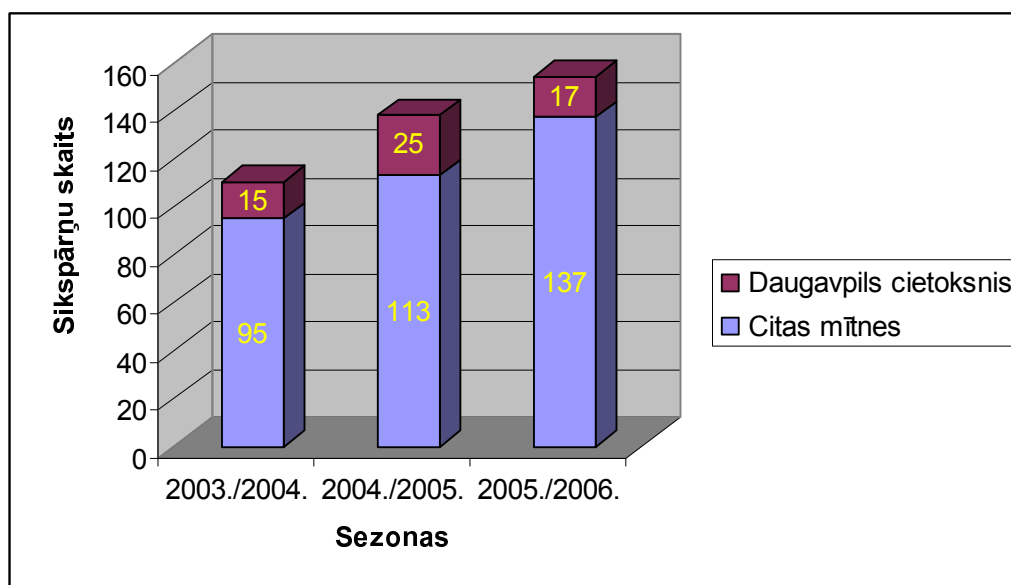

3.5. attēls. Ziemujošo ziemeļu sikspārņu skaits Daugavpils cietoksnī un pārējās ziemošanas vietās 2003./04., 2004./05. un 2005./06. gadu sezonās.

3.4. Garausainais sikspārnis

Kaut gan Daugavpils cietoksnī garausainā sikspārņa skaits ir nedaudz samazinājies salīdzinājumā ar iepriekšējo ziemu (iespējams, tā paša iemesla dēļ kā ūdeņu naktssikspārņim), kopumā šai sugai vērojams skaita pieaugums (3.6. attēls). Parasti šī suga nemēdz ziemot lielākā skaitā vienā mītnē; arī šoziem garausainie sikspārņi konstatēti kopumā 63 mītnēs, bet vidēji tikai 2.4 sikspārņi/mītnē (max. 11 sikspārņi vienā alā – Riežupes Smilšalā).

Iemeslus novērotajam skaita pieaugumam šobrīd ir grūti izskaidrot. Nepieciešams ilgāks laika periods, kā arī uzskaites piemāju pagrabu parauglaukumos, kuri ir galvenās šīs sugas ziemošanas vietas, lai novērtētu, vai novērotais pieaugums tiešām atspoguļo izmaiņas šīs sugas populācijā.

3.6. attēls. Ziemujošo garausaino sikspārņu skaits Daugavpils cietoksnī un pārējās ziemošanas vietās 2003./04., 2004./05. un 2005./06. gadu sezonās.

SECINĀJUMI

1. Uzskaitē dīķu naktssikspārņu vasaras kolonijās

Izmantotā metode uzskatāma par labāko metodi šīs sugas monitoringam Latvijas apstākļos. Metodikas vērtējums ir līdzīgs kā pēc iepriekšējās uzskaites sezonas. Būtiska metodes priekšrocība ir iespēja novērtēt pieaugušo mātīšu skaitu populācijā vairošanās periodā. Uzskaites precizitāte atkarīga no monitoringam izvēlētajās ēkas lieluma un konstrukcijas, kā arī kolonijas izvietojuma tajā. Gadījumos, kad sikspārņi izlidošanai izmanto vienu skreju, uzskaiti ar augstu precizitāti var veikt viens novērotājs, piemēram, Dagdas un Stoļerovas baznīcās. Ja sikspārņi izlido no vairākām vietām dažādās ēkas pusēs, nepieciešami vairāki novērotāji.

Monitoringa vietas ieteicams precizēt turpmākām uzskaitēm. Nepieciešami ilgāki pētījumi par šai sugai raksturīgo mītņu maiņu vienas sezonas laikā. Monitoringā iekļauto koloniju skaitu jāpalielina, kas atvieglo populācijā notiekošo skaita izmaiņu savlaicīgu konstatēšanu.

Šī monitoringa sadaļa bez tam ļauj pastāvīgi sekot līdzi mītņu stāvoklim un pārrunāt ar ēku apsaimniekotājiem sugas aizsardzības prasību, plānojot remonta vai pārbūves darbus ēkās.

Atteikšanās no dīķu naktssikspārņu uzskaitēm to vasaras kolonijās jaunajā bioloģiskās daudzveidības monitoringa koncepcijā uzskatāma par lielu kļūdu. Tā kā dīķu naktssikspārnis ir Sugu un biotopu direktīvas suga, Latvijai ir īpašas saistības par šīs sugas populāciju saglabāšanu. Natura 2000 vietu monitorings, kas paredz sugas klātbūtnes konstatēšanu šajās teritorijās, nesniegs pietiekamu informāciju par izmaiņām šīs sugas populāciju stāvoklī. Īpaši jau tāpēc, ka lielākā daļa zināmo vasaras koloniju atrodas ārpus Natura 2000 vietām.

2. Migrējošo sikspārņu uzskaitē Papes ornitoloģiskajā stacijā

Migrējošo sikspārņu monitoringa stiprā puse ir ilgstoša uzskaitē ar standartizētu metodiku. Tā šobrīd ļauj salīdzināt 13 gadu datus. Metode uzskatāma par labu *Pipistrellus* ģinšu sikspārņu monitoringam. Tās trūkums ir sugu noteikšanas nepietiekamā precizitāte.

2003. gadā uzsāktā *P. nathusii* uzskaitē, atzīmējot tikai vienas sugas pārlidojumus atsevišķos uzskaitīšu seansos, ir jāturpina.

Vēlams ir monitoringa sezonas pagarināšana vismaz līdz 20. septembrim

3. Ziemujošo sikspārņu uzskaitē alās, lielajos pagrabos un fortifikāciju būvēs

Arī šīs monitoringa metodes priekšrocība ir tās ilglaicīgums. Uzskaitīšu veicēju rīcībā ir dati kopš 1993. gada, kad uzskaites uzsāktas, izmantojot pašreizējo metodiku. Bez iespējām kontrolēt sugu populāciju skaita izmaiņas, tā sniedz informāciju par ziemošanas vietu stāvokli un iespējamiem draudiem. Monitoringa vietu sarakstam jābūt pastāvīgam, taču atsevišķas ziemošanas vietas no tā jāsvīturo un tas jāpapildina ar jaunatrastām nozīmīgākām mītnēm. Šīs metodes neiekļaušana jaunajā monitoringa programmā nav attaisnojama. Sikspārņu uzskaites ziemošanas vietās ir ilglaicīgākā monitoringa metode šai dzīvnieku grupai un tā ir joprojām būtiska monitoringa sastāvdaļa gandrīz visās valstīs, kur vispār tiek veikts sikspārņu monitorings.

4. Sikspārņu monitorings kopumā

Monitoringa pētījumu specifika ir to ilglaicība. Sikspārņi ir dzīvnieki ar salīdzinoši lēnu vairošanos un izmaiņas to sugu populāciju lielumā parasti ir grūti pamanāmas. Tam nepieciešams laiks. Bez tam sikspārņi ir daudzveidīga dzīvnieku grupa, kurā ir sugas ar atšķirīgām ekoloģiskām prasībām.

Veidojot jauno Bioloģiskās daudzveidības monitoringa koncepciju, tās autori nav ņēmuši vērā ne Latvijas sikspārņu speciālistu ieteikumus, ne „Līguma par sikspārņu populāciju aizsardzību Eiropā” noteiktās prasības un ekspertu ieteikumus sikspārņu monitoringa metožu izvēlē.

Šo atskaiti beidzot izsakām pateicību par atbalstu trīs pēdējo gadu laikā un ceram, ka Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programma vismaz attiecībā uz sikspārņiem tuvākajā laikā tiks pārstrādāta un turpmāk realizēta atbilstoši speciālistu ieteikumiem.